

П. П. Черник., А. В. Шумка

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІ «ГАЗОВІ ВІЙНИ» ЯК ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ РОСІЙСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Проаналізовано українсько-російські конфлікти, що виникли в питаннях транспортування та споживання російського газу у пострадянський період. Доведено, що Росія здійснює активну політику щодо побудови газопроводів в обхід України. Змодельовано ймовірні сценарії за якими може розвиватися дана проблема. Наголошено на необхідності вироблення Україною енергетичної політики котра б дозволила максимально унезалежити від енерговпливів Росії.

Ключові слова: енергетична безпека, «газова війна», енерготранспортна система, транспортні коридори, енергетична незалежність.

Проанализированы украинско-российские конфликты, которые возникли в вопросах транспортирования и потребления российского газа в постсоветский период. Доказано, что Россия проводит активную политику по построению газопроводов в обход Украины. Смоделированы вероятные сценарии, по каким может развиваться данная проблема. Отмечена необходимость проведения Украиной энергетической политики, которая позволила бы стать независимой от энергетического влияния России.

Ключевые слова: энергетическая безопасность, «газовая война», энерготранспортная система, транспортные коридоры, энергетическая независимость

The Ukrainian-Russian conflicts arising in matters of transportation and consumption of Russian gas in the post-Soviet period are analyzed. It is proved that Russia conducts an active policy to build pipelines bypassing Ukraine. The potential scenarios of the mentioned problem's development are designated. It is emphasized the Ukraine's energy policy should be directed to the most energetic independence from the Russian influence.

Keywords: energy security, «gas war», energy-transport system, transportation corridors, energy independence.

© П. П. Черник., А. В. Шумка, 2012

Постановка та актуальність проблеми. Після розпаду Радянського Союзу та здобуття Україною незалежності постало питання асиметричної залежності нашої держави від Російської Федерації в енергетичній сфері. Попри те, що Україна виступає головною країною-транзитером російських енергоносіїв на європейський ринок, наша держава потрапила практично в повну залежність від імпорту російських енергоресурсів. Фактично Росія в такий спосіб дістала реальну можливість впливати на політичне поле України, чим час від часу успішно користується російська дипломатія. Розмови про вкладення грошей в енергозбереження українських підприємств, диверсифікацію джерел отримання Україною енергоносіїв, створення адекватної системи, здатної протистояти інформаційному впливу Російської Федерації, лунають лише під час «гарячої» фази газових конфліктів. Тому проведення аналізу зазначених подій через їх стали періодичність та необхідність прогнозування подальшого розвитку є безперечно актуальним завданням.

Метою авторів було показати динаміку розвитку українсько-російських газових конфліктів останнього часу та їх вплив на взаємини між державами.

Отже, предметом дослідження є газотранспортна проблематика у конфліктному вимірі українсько-російських стосунків.

Методологічний інструментарій. Застосовано такі методи дослідження теорії міжнародних відносин як: системний, порівняльний, історичний, нормативно-ціннісний [5, с.31–34] та інші, що дозволило авторам ретельно проаналізувати наявний матеріал та зробити логічні, недвозначні висновки.

Аналіз попередніх досліджень. Спектр праць стосовно цього питання доволі широкий. Проте з огляду на надзвичайно високу динаміку в міжнародних відносинах сучасності та стратегічність українсько-російських відносин ця тематика заслуговує на подальші наукові дослідження.

Виклад основного матеріалу. Паливно-енергетичний комплекс РФ відіграє значну роль у визначенні її зовнішньої політики. Російські паливно-енергетичні ресурси великою мірою за-

довольняють потреби країн СНД, Балтії, Східної та Центральної Європи, Балканських держав та Туреччини. Для росіян експорт енергетичних ресурсів є ефективним інструментом, що дає змогу прямо чи опосередковано впливати на процеси прийняття економічних і політичних рішень у державах, економіка яких певною мірою залежить від таких поставок (зокрема, частина країн СНД). Безперечно, нині Росія є важливим енергетичним партнером провідних країн ЄС. Зокрема, обсяг споживання російського газу в Німеччині становить 40%, в Італії та Франції – по 25 %, в Австрії – 75%, у Словенії й Болгарії – близько 90%, а у Фінляндії дорівнює майже 100% [12, с.198]. Енергетична співпраця Росії з Німеччиною перетворила останню на так званого адвоката Кремля у його європейських інтересах, оскільки провідні країни Європи зацікавлені у надійних і безперервних поставках енергоресурсів.

Починаючи з середини 90-х років Росія розробляє проекти розбудови газопроводів в обхід території України. Першим реалізованим проектом став газопровід Ямал – Європа, що пройшов територіями Білорусі та Польщі. Його пропускна спроможність на сьогодні становить близько 30 млрд. куб. м газу, що є доволі незначним порівняно з пропускною спроможністю української газотранспортної системи. 1997 року укладено угоду про розбудову наступного альтернативного маршруту – по дну Чорного моря до Туреччини – «Блакитний потік». У 2009 році цим газопроводом транспортовано близько 9,5 млрд. куб. м газу. Обсяги поставок газу щороку збільшуються, і очікується, що в 2013-му ця цифра становитиме 16 млрд. куб. м. Ще два проекти – «Південний потік» і «Північний потік» – покликані повністю нівелювати українську газотранспортну систему. Перший із них – спільний російсько-італійський проект, який передбачає, що газопровід пройде по дну Чорного моря з Новоросійська в болгарський порт Варну. Надалі дві його гілки підуть через Балканський півострів в Італію та Австрію. Орієнтовний термін запуску проекту – 2013 рік. Щодо «Північного потоку», то прокладення трубопроводу було розпочате у квітні 2010 року, а вже у вересні 2011 року відбулося заповнення технологічним газом першої з двох ниток. Перші постачання газу почалися 8 листопада 2011 року. Проектна потужність першої гілки морського газопроводу «Північний потік» склала 27 млрд. кубометрів, після планованої добудови другої гілки вона збільшиться до 55 млрд. кубометрів на рік [12, с.202].

Нині територією України відбувається транзит 120 млрд. куб. м газу на рік, що становить близько 80% від загального об'єму російського газу. За середніми розрахунками, пропускна спроможність альтернативних газопроводів найближчі 20 років становитиме близько 55 млрд. кубометрів газу, що знизить транзитну потужність вітчизняної газотранспортної системи на 30% [12, с.250].

Ще одним важливим викликом енергетичній безпеці України є питання співпраці між Росією та Китаєм. У 2030 році Китай імпортуватиме 70% енергоресурсів. У цих умовах Росія може стати енергетичним партнером номер один. Тема експорту російського газу для КНР вперше пролунала 2006 року, коли було заявлено, що вже 2014-го обсяг поставок блакитного палива може становити 60–70 млрд. куб. м. на рік. Цьогоріч «Газпром» уклав із китайською компанією «Протокол про поставки природного газу з Росії в КНР». Відповідно до цього документа є два шляхи транспортування природного газу з Росії до Китаю: східний (із острова Сахалін або Ковитки) та західний (із Західного Сибіру), при цьому пріоритет надано останньому. Цей маршрут передбачає розбудову газопроводу «Алтай» [11, с.21-25]. Орієнтовно передбачається така формула ціноутворення: «ціна європейського газу – мінус транзит». Відповідно впевнений вихід Російської Федерації на китайський енергоринок стане вагомим викликом і країнам-транзитерам, і державам ЄС.

Диверсифікація генеральних напрямів транспортування російського газу на Захід і Схід дозволить проводити жорсткішу політику стосовно імпортерів і транзитних країн, що на цьому етапі не враховується українською владою [6, с.4]. Україна може втратити переваги головного транзитера для російського газу. Частка поставок газу через Україну в Європу зменшиться до 30%, що автоматично призведе до подальшого зростання не лише економічної, а й політичної залежності від Москви.

З другого боку, новим викликом енергетичній безпеці України стає намагання провідних країн Європейського Союзу здійснити диверсифікацію джерел поставки енергоресурсів, що може остаточно знецінити транзитний потенціал України. Так, більшість енергетичних проектів ЄС безпосередньо не стосується інтересів нашої держави. У разі реалізації будівництва газопроводів Росія – ЄС поза українською територією (без нарощування Росією обсягів видобутку газу) виникнуть негативні наслідки для України, а саме: зменшення обсягів транзиту російського газу за рахунок перерозподілу його експортних шляхів на нові газопроводи.

У такій ситуації Україна має врівноважити залежність від постачання енергоносіїв зміцненням власної транзитної ролі та розвитком українських транспортних маршрутів. Серед альтернативних проектів ЄС експерти називають проект «Набукко». Це магістральний газопровід за-

вдовжки 3,3 тис. км із Центральної Азії до країн ЄС, передусім Австрії та Німеччини. Проектна потужність газопроводу має становити 26–32 млрд. куб. м газу на рік. Будівництво планують завершити до 2013 року [1, с.3–4]. Крім того, реалізація газопроводу «Набукко» практично унеможливить надалі реалізацію досить амбітного проекту «Білий потік», що був уперше запропонований українськими високопосадовцями у 2005 році. Траса газопроводу мала пройти з Грузії до Європи в обхід Росії. У 2006–2007 роках проект обговорювали на різних міжнародних конференціях. У травні 2007-го його представляли на Віденському газовому форумі та конференції з енергетичної безпеки 11 жовтня 2007 року у Вільносі. «Білий потік» мав стати головним енергетичним проектом організації ГУАМ. Газ азербайджанського родовища «Шах-Деніз» транспортуватиметься із грузинського порту Батумі по дну Чорного моря в Україну та країни ЄС. Планується, що згодом до проекту приєднається Туркменістан для забезпечення наповнюваності газопроводу. У сучасних умовах «Білий потік» буде конкурентом одразу двом вагомим проектам – російсько-італійському «Південному потоку» та європейському «Набукко» тому в найближчій перспективі не матиме жодних шансів на реалізацію [13].

Останнім часом Росія прагне повернути статус великої євразійської держави. Тому й застосовує жорстку силову політику (що історично їй завжди було притаманне). Разом із демонстрацією військової сили вона, вирішуючи ті чи інші питання, дедалі частіше використовує енергетичний шантаж. До того ж політика інших країн у Концепції національної безпеки Російської Федерації однозначно трактується як активізація зусиль з метою послабити позиції Росії й ігнорувати її інтереси у вирішенні важливих міжнародних питань.

Напруженість у двосторонніх відносинах в енергетичній сфері між Україною та Росією інколи призводить до відкритої конфронтації, що у вітчизняних і зарубіжних засобах масової інформації дістала назву «газових війн» [2, с.2]. Суть конфліктів банальна: всі суперечності відбуваються навколо питання ціни за газ, його транзиту і зберігання в газосховищах України, а також через наявність посередників між «Нафтогазом» і «Газпром». Цей конфлікт розпочався майже одночасно зі здобуттям Україною незалежності та навряд чи завершиться в найближчому майбутньому.

На початку 1990-х років Росія, по суті, опинилась у залежності від України в питаннях, пов'язаних із енергоекспортом, бо саме українською територією пролягав єдиний шлях транзиту енергоносіїв до Західної Європи. Компанія «Нафтогаз України», що здійснювала транзит газу територією України, накопичила велетенську заборгованість перед «Газпром». Розпочалась епоха так званих газових війн. Перша конфронтація виникла 20 лютого 1993 року, коли голова Газпрому Рем Вяхірев пообіцяв зупинити поставки газу до України у зв'язку із заборгованістю по оплаті. Конфлікт був швидко залагоджений і відключення не відбулося. На той момент борг України за газ складав понад 138 млрд рублів [4, с.84]. У відповідь на загрози з боку російської влади, Україна пообіцяла перекрити транзитні газопроводи, якими Росія здійснює поставки газу в Західну Європу [4, с.85].

Щоб позбутися економічної залежності від України, «Газпром» розпочав будівництво газопроводу Ямал – Європа в обхід нашої держави – через території Польщі та Білорусі. 1999 року його було відкрито. Тож Росія отримала важелі впливу на український уряд [8, с.16].

У березні 1994 року «Газпром» призупиняє поставки газу до України. На той момент борг України за газ перевищує 1 трлн. рублів. «Газпром» вимагає вирішення проблеми боргу за рахунок передачі Росії частини майнових прав на українські газопроводи та підприємства [10, с.26]. 10 березня в ході українсько-російських переговорів, було прийнято рішення про продовження поставок газу до України, після того як Київ пообіцяв погасити заборгованість протягом місяця [10, с.27].

У 1999–2001 роках Україна частково (285 млн. доларів) розрахувалася з Росією військовою технікою та обладнанням.

Черговий виток «газової кризи», пов'язаний із подіями «Помаранчевої революції», яка продемонструвала проєвропейський вектор української зовнішньої політики і яку Росія сприйняла досить прохолодно. У березні 2005 року новопризначений голова «Нафтогазу України» Олексій Івченко запропонував «Газпрому» переглянути існуючі тарифи на транзит російського газу до Європи територією України. 29 березня Україна запропонувала підвищити з 2006 року тарифи на транзит до 1,75 – 2 \$/тис. м³ на 100 км [7, с.2]. У відповідь 6 липня 2005 року «Газпром» погодився підняти тариф, однак пов'язав це з підвищенням ціни на газ з 50 \$ до середньоєвропейського рівня (160 – 170 \$/тис. м³) [7, с.2]. Віце-прем'єр України Анатолій Кінах категорично відкинув російську пропозицію, наполягаючи на продовженні існуючого режиму домовленості по газу з Росією до 2013 року.

Наприкінці 2005 року Росія стикнулася з проблемою неприйняття Європою ідеї розбудови «Північного потоку». Однак кремлівське керівництво, прагнучи втілити транспортний про-

ект, спробувало продемонструвати Європі, наскільки ненадійним і нестабільним транзитером є Україна. Формальним приводом для розв'язання конфлікту стала заява Президента Віктора Ющенка про те, що ціна 230 доларів за тис. кубометрів газу, запропонована «Газпромом», є неприйнятною для української сторони. У відповідь «Газпром» з 1 січня 2006 року зупинив поставки природного газу до України, продовжуючи, однак, експортувати його українською територією. Одразу ж пролунали звинувачення, що Україна почала несанкціонований відбір газу, який поставляється європейським споживачам. Представники «Нафтогазу» звинувачення відкидали. У ніч на 4 січня 2006 року було підписано договір між «Газпромом» та «Нафтогазом» терміном на п'ять років (до 1 січня 2010 р.). У ньому зазначено, що посередницька місія переходить компанії «РосУкрЕнерго», а ціна становитиме 95 доларів за тисячу кубометрів газу (на перше півріччя 2006 року, надалі вона змінюватиметься за взаємною згодою сторін). Компромісна ціна стала можливою завдяки «змішанню» дорогого російського та дешевого туркменського газу в трубі для України. Також «Газпром» пообіцяв платити нашій державі за транзит газу до Європи 1,60 долара за тис. кубометрів. Однак російсько-український договір від 4 січня 2006 року не закінчив «газової війни». Зокрема, через те, що експортна ціна туркменського газу продовжувала залишатися на рівні 65 доларів за тисячу кубометрів [9, с.15].

У лютому 2006-го у «газовій війні» України та Росії несподівано відкрився «туркменський фронт», коли Сапармурад Ніязов раптово заявив про підвищення ціни на газ, хоча лише два місяці тому уклав договір із Україною про поставки газу. 18 лютого 2006 року в Ашгабаді відбулись україно-туркменські переговори щодо імпорту газу. Туркменська сторона звинуватила Київ у затримці платежів і пригрозила зупинити поставки. Така жорсткість була частково зумовлена тиском «Газпрому», голова якого прибув до туркменської столиці напередодні. Україна була змушена піти на поступки. Водночас Туркменістан вирішив воювати на два фронти, піднявши у червні 2006 року до 100 доларів ціну на газ і для Росії. Цікаво, що саме тоді в європейській пресі вперше почали активно обговорювати ідею газопроводу «Набукко» із Туркменістану до Європи в обхід території Російської Федерації.

Підсумком цього етапу стало усвідомлення європейцями газової залежності від Росії. Так з'явилися плани розбудови нових газопроводів, які зв'язали б континентальну Європу з газовими родовищами в Норвегії, Північній Африці та Середній Азії в обхід Росії.

На думку газети «Таймс», газовий конфлікт 2005–2006 років знизив рейтинг Росії, бо провину за його розв'язання поклали саме на Кремль.

У 2008 році почався новий виток газового конфлікту. Внаслідок чого з 1 січня припинилися поставки газу для України, а з 5 січня – зменшилися для європейських споживачів. З січня транзит російського газу територією України повністю припинили. Після досягнення домовленості стосовно ціни та підписання 19 січня в Москві відповідних контрактів поставки газу в Україну та транзит до Європи 20 січня відновили. Підсумком конфлікту можна вважати перехід Росії та України на прозорі принципи в торгівлі газом і усунення посередників [2, с.2].

Під час україно-російського газового конфлікту 2008–2009 років європейська спільнота відкрито не підтримувала жодної зі сторін. Однак, Україна домоглася підписання в Брюсселі між ЄС та Україною спільної декларації в енергетичній сфері, сподіваючись, що вона може стати в перспективі гарантом стабільності українського транзитного потенціалу й звести нанівець усі зусилля російської енергетичної дипломатії зі створення Україні іміджу ненадійного посередника.

21 квітня 2010 року у Харкові президент України Віктор Янукович та президент Росії Дмитро Медведєв підписали нову угоду по вартості та транзиту газу через українську ГТС, пов'язавши зниження ставки на 30% від існуючої з продовженням оренди Чорноморським флотом Російської Федерації бази у Севастополі на 25 років, до 2042 року [3, с.26].

Сьогодні україно-російські газові відносини врегульовані Харківськими угодами (угоди «флот-газ») квітня 2010 року. За цими угодами:

термін перебування Чорноморського флоту Російської Федерації у Севастополі продовжено з 2017 до 2042 року з автоматичним продовженням на 5 років, якщо будь-яка сторона не висловить заперечення;

встановлено орендну плату;

внесено доповнення до контракту на постачання природного газу між ВАТ «Газпром» і НАК «Нафтогаз України» від 19 січня 2009р., якими для України було знижено на 30% ціну на газ у вигляді анулювання митних зборів. Ціна за тисячу кубометрів газу для України встановлювалася на рівні 333 доларів США, Україна зобов'язувалася закупити 40 млрд. кубометрів газу.

У результаті для України угоди «газ-флот» не лише мають дуже сумнівний економічний ефект, а й створюють ряд загроз. Насамперед вони є безпрецедентним асиметричним політико-економічним бартером – обміном умовних економічних преференцій РФ на стратегічні геополітичні інтереси України.

літичні поступки з боку України. Йдеться про:

- 1) посилення російського військово-політичного, інформаційно-гуманітарного впливу у Криму та в цілому в Україні;
- 2) підвищення конфліктогенності та ризиків дестабілізації ситуації на півострові;
- 3) розширення можливостей розвідувальної і контррозвідувальної діяльності РФ на території України;
- 4) втрату можливостей трансформації Севастополя в потужний торговельний порт, а Криму – в рекреаційно-туристичну зону;
- 5) ускладнення врегулювання спірних питань перебування ЧФ РФ у Криму, зокрема – втрату можливостей встановлення реальної ринкової орендної плати за розміщення російської військової бази.

Які можливі сценарії подальшого розвитку газової проблеми?

Сценарій 1. Збереження “status quo”: є найбільш простим для адміністративного виконання, тому видається найбільш реальним.

Сценарій 2. Україна має досягнути максимально можливої енергетичної незалежності (виконання Енергетичної стратегії України до 2020 року):

1. Інтеграція Об'єднаної енергосистеми України до європейської енергосистеми з послідовним збільшенням експорту електроенергії, зміцненням позицій України як транзитної держави нафти і газу.

2. Використання української ГТС і НТС на 100%.

3. Відмова від будівництва обхідних шляхів транспортування російського газу до Європи.

4. Транспортування каспійського газу через територію України (реалізація проекту «Білий потік»).

5. Використання нафтопроводу Одеса – Броди для транспортування нафти та газу в 6 напрямках до ЄС.

6. Закупівля ЗПГ та його збереження в терміналах у Криму (які ще потрібно побудувати).

7. Забезпечення власними запасами газу на 61% до 2020 року і на 70% до 2030 року.

8. Залучення іноземних інвестицій для розробки Чорноморського шельфу.

9. Формування напівзамкненого ядерного циклу: Україна лише збагачує уран в Росії.

10. Будівництво нових енергоблоків за американськими, французькими але не російськими технологіями.

Сценарій 3. Злиття паливно-енергетичного комплексу та/або ядерної енергетики України з Росією.

Позитивні аспекти для України у разі злиття:

1) На сьогодні Росія реалізує два пріоритетні проекти для транспортування газу в обхід України – “Північний потік” (зменшить транзит територією України на 8-10%); та “Південний потік” (у разі його реалізації Україна втратить свої позиції головного транзитера російського газу на 80%).

2) Щодо транспортування нафти, то пріоритетним є заповнення нафтопроводу Одеса-Броди. 2004 року між урядами України і Росії була укладена угода про транзит нафти територією України до 2019 року, згідно з якою нафтопровід переведено в реверсний режим для забезпечення експорту російською нафти (за підрахунками для України була би вигідна спотова угода на термін не більше 3-х років). Використання нафтопроводу Одеса-Броди в реверсному режимі активно лобювалося російсько-британською компанією ТНК-ВР, обіцяючи гарантії повного його завантаження. Проте в Угоді ці зобов'язання закріплені не були, а після її підписання оператором нафтопроводу стала зареєстрована на Кіпрі компанія Skilton Ltd., яка жодних гарантій не надавала. Сьогодні Росія заповнює українську НТС лише на 30%.

Негативні аспекти:

1) Україна втратить основний стратегічний ресурс. Злиття буде відбуватися на базі компанії «Газпром»;

2) Україна не зможе увійти до ЄС.

Сценарій 4. Денонсація Харківських Угод.

Одностороння денонсація Харківських домовленостей призведе до суттєвого погіршення відносин з Росією.

Бібліографічні посилання:

1. Єременко А. Газ: від Азії до ЄС / А. Єременко // Дзеркало тижня. – 2008. – № 11. – С.3-4.
2. Єременко А. Про політичний газ та газову політику / А. Єременко // Дзеркало тижня. – 2008. – № 25. – С.2.
3. Иванов И. Российско-украинский газовый конфликт: последствия для российской стороны. / И. Иванов // Российская политика. – (№8). – С.25-27.

4. **Илюшин Р.** Газовые конфликты России за последние 20 лет / Р. Илюшин // Материалы научно-практической конференции. Москва, 23-26 октября 2011 г. – Москва: МГУ. – 227 с.
5. **Кудряченко А.** Геополітика / А. Кудряченко, Ф. Рудич, В. Храмов. – К.: МАУП, 2004. – 293 с.
6. **Мартиненко М.** Енергетична безпека країни: пріоритети та перспективи / М. Мартиненко // Голос України. – 2007. – № 42. – С.4.
7. **Мироненко К.** Україна втрачає дешевий газ / К. Мироненко // Урядовий кур'єр. – 15 липня 2005р. – С.2.
8. **Николаев В.** Газовый гамбит Кремля / В. Николаев // Коментарии. – 2009. – 15-21 августа. – (№28). – С.14-18.
9. **Приходько С.** Туркменский газовый гамбит / С. Приходько // Экономическая панорама – (№28). – С.14-18.
10. **Пушак А.** Хроника газовых войн. Тур первый. / А. Пушак // Экономическая панорама. – (№34). – С.22-30.
11. **Симонов К.** Россия и Китай обречены на энергетическое сотрудничество / К. Симонов // Российская газета. – Запреля 2012. – Федеральный выпуск – № 4520. – С.21-25.
12. **Стогній В.** Енергетична безпека України. Світові та національні виклики / В. Стогній, О. Кириленко, С.Денисюк // К.: Українські енциклопедичні знання, 2006. – 406 с.
13. **Gasimova A.** White Stream Gas Pipeline Double Profitable for Azerbaijan – Ukraine's President. – Trend capital [Електронний ресурс] / А. Gasimova / Режим доступу: // www.capital.trend.az

УДК 373.015.31:316.42

О. О. Царенко

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Аналізуються проблеми формування політичної свідомості студентської молоді в процесі політичної соціалізації. Розглядаються форми політичної активності молоді в Коледжі Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського.

Ключові слова: політична свідомість, політична активність, політична соціалізація, вибори.

Анализируются проблемы формирования политического сознания студенческой молодежи в процессе политической социализации. Рассматриваются формы политической активности молодежи в Колледже Николаевского национального университета имени В.А. Сухомлинского.

Ключевые слова: политическое сознание, политическая активность, политическая социализация, выборы.

The problems of the formation of political consciousness of the students in the process of political socialization. Considered a form of political activism of young people at the College National University of Nicholas V. Sukhomlinsky.

Keywords: political consciousness, political activism, political socialization, elections.

© О. О. Царенко, 2012

Становлення Української держави супроводжується пошуком власного шляху розвитку та зміною цінностей у молодого покоління. Побудова громадянського суспільства і встановлення демократичних відносин між державною владою і особистістю потребує активної участі громадян у політичному житті. Особливо значущим стає формування та розвиток політичності підростаючих поколінь, зокрема учнівської та студентської молоді.

Слід зазначити, що при значному обсязі наукових праць щодо політичної соціалізації, лише невелика кількість досліджень присвячується проблемам політико-виховних процесів у молодіжному середовищі. Більше того, політико-правове виховання як складова частина політичної соціалізації подається однобічно

Формування політичної свідомості молоді відбувається на фоні нестабільної соціально-економічної ситуації в країні, кризи культури та духовності суспільства. Пошук шляхів та напрямів становлення політичної свідомості в змозі забезпечити послідовність політичного розвитку, збереження стабільності держави.